

Cando o cambio de paradigma vai mal: o caso das persoas refuxiadas en Dinamarca

Isabella Brink Moller

*Mestrado en Acción Humanitaria, Cooperación e Desenvolvemento,
Universidade Fernando Pessoa*

João Casqueira Cardoso

Profesor asociado, Universidade Fernando Pessoa/Membro do CEPESE

RESUMO: Unha recente lei danesa (o proxecto de lei danesa L 140) supuxo, en 2019, un “cambio de paradigma” no tratamento das persoas solicitantes de asilo e das persoas refuxiadas, ao introducir a norma segundo a cal todos os permisos de residencia concédense agora con fins de protección temporal, centrándose máis no retorno que na integración. A clara intención foi dificultar ás persoas solicitantes de asilo e refuxiadas a obtención dun permiso de residencia permanente, manténdoas nunha situación de limbo. Este estudo explora o impacto deste cambio tanto desde unha perspectiva contextual como conceptual. Aínda que Dinamarca liderou tradicionalmente unha tendencia, tamén compartida por outros países nórdicos, de acollida de solicitantes de asilo e de persoas refuxiadas, así como de promoción das normas internacionais sobre esta cuestión, é necesario explicar o cambio de ton. Pódese considerar que as novas tendencias lexislativas e de política pública poden ser un perigo para a seguridade humana, xa que a protección temporal só crea incerteza en termos de benestar individual, benestar familiar e posibilidades educativas. Máis que seguridade humana, o concepto de inseguridade ontolóxica pode ser máis adecuado para entender o impacto dos cambios.

Palabras chave: Dinamarca; dereito; solicitante de asilo; refuxiada; protección temporal.

Cuando el cambio de paradigma va mal: El caso de los refugiados en Dinamarca

RESUMEN: Una reciente ley danesa (el proyecto de ley danesa L 140) supuso, en 2019, un “cambio de paradigma” en el tratamiento de las personas solicitantes de asilo y las personas refugiadas, al introducir la norma según la cual todos los permisos de residencia se conceden ahora con fines de protección temporal, centrándose más en el retorno que en la integración. La clara intención ha sido dificultar a las personas solicitantes de asilo y refugiadas la obtención de un permiso de residencia permanente, manteniéndolas en una situación de limbo. Este estudio explora el impacto de este cambio tanto desde una perspectiva contextual como conceptual. Mientras que Dinamarca ha liderado tradicionalmente una tendencia, también compartida por otros países nórdicos, de acogida de solicitantes de asilo y personas refugiadas, así como de promoción de las normas internacionales sobre esta cuestión, es necesario explicar el cambio de tono. Se puede considerar que las nuevas tendencias legislativas y de política pública ponen en causa la seguridad humana, ya que la protección temporal sólo crea incertidumbre en términos de bienestar individual, bienestar familiar y posibilidades educativas. Más que seguridad humana, el concepto de inseguridad ontológica puede ser más adecuado para entender el impacto de los cambios.

dad humana, ya que la protección temporal sólo crea incertidumbre en términos de bienestar individual, bienestar familiar y posibilidades educativas. Más que seguridad humana, el concepto de inseguridad ontológica puede ser más adecuado para entender el impacto de los cambios. **Palabras clave:** Dinamarca; derecho; solicitante de asilo; refugiada; protección temporal.

When the paradigm shift goes wrong: the case of refugees in Denmark

ABSTRACT: A recent Danish law (the Danish L 140 bill) meant, in 2019, a “paradigm shift” in the treatment of asylum seekers and refugees, introducing the norm according to which all residence permits are now granted for the purpose of temporary protection, with a focus on return rather than integration. The clear intention has been to make more difficult for asylum seeker and refugees to obtain a permanent residence permit, keeping them in a limbo situation. This study explores the impact of this change from both a contextual and from a conceptual perspective. Whereas Denmark traditionally lead a trend, also shared by other Nordic countries, of receiving asylum seekers and refugees, as well as promoting the international standards on this issue, the change of tone needs to be explained. The new legislative and public policy trends can be seen as putting in cause human security, as temporary protection only creates uncertainty in terms of individual wellbeing, family wellbeing, and educational possibilities. More than human security, the concept of ontological insecurity may be more adequate to understand the impact of the changes.

Keywords: Denmark; Law; Asylum seeker; Refugee; Temporary Protection.

1. Introducción¹

Tras o gran número de solicitantes de asilo que chegaron a Europa en 2015, os Estados receptores introduciron unha lista de medidas restritivas para recuperar o control e disuadir de novas chegadas (Agustin e Jørgensen, 2019). Dinamarca é un dos países de Europa que deu un xiro brusco ás súas políticas de inmigración. Desde entón, unha liña de emendas á lei que regula a permanencia de persoas estranxeiras no territorio, a Lei de Estranxeiría danesa, cambiou a política de persoas refuxiadas en Dinamarca, pasando da protección permanente á protección temporal. Isto acentuouse aínda máis en 2019, con novas emendas á lexislación que marcaron o que pode chamarse un «cambio de paradigma», para retomar a expresión de París (2001), onde o enfoque pasou da integración á volta a casa. O obxectivo era claro: preferiblemente, as persoas refuxiadas non deberían ter tempo para integrarse ou botar raíces en Dinamarca. Concretamente, este cambio radical deu prioridade á protección temporal e ás posibilidades de retorno das persoas refuxiadas, o que significa que os permisos de residencia destes terían que renovarse cada ano ou cada dous anos, en función do estatuto de persoa refuxiada. As prórrogas dos permisos de residencia tamén teñen este enfoque: só se permiten en función da necesidade de protección,

1 Este texto foi presentado polas persoas coautoras na II Conferencia Internacional sobre Acción Humanitaria e Cooperación ao Desenvolvemento, xuño 2022, organizada polo CEPES (https://www.cepese.pt/portal/pt/homepage) e o IGADI.

e non teñen en conta os vínculos das persoas refuxiadas con Dinamarca. Ademais, co endurecemento dos requisitos para obter a residencia permanente, as novas leis esixen que as refuxiadas teñan un emprego a tempo completo durante polo menos tres anos e medio, e non se valora a educación recibida en Dinamarca, xa que a recibida despois de 2016 non se tería en conta.

Este novo marco xurídico coloca ás persoas solicitantes de asilo e refuxiadas en residencia temporal nunha situación especial: por unha banda, cursan (ou a maioría das veces queren cursar) estudos, aprenden danés, conseguen un traballo; e por outro, apraza a posibilidade de obter permisos de residencia permanente, manténdoas no que pode chamarse un limbo. Sumado a isto, as autoridades danesas foron as únicas en Europa que decidiron que a capital de Siria, Damasco, é o suficientemente segura como para devolver as persoas refuxiadas sirias. En febreiro de 2021, esta práctica estendeuse á gobernación do Damasco Rural (o Rif Damasco) (Magnani, 2022), a pesar das fortes críticas de Amnistía Internacional, ACNUR e o Consello Danés para os Refuxiados (Amnesty International, 2021; COAR, 2021). As organizacións que traballan actualmente en Siria describen un país sumido nunha profunda crise e inseguridade, describindo como a situación humanitaria nalgúns zonas é mesmo peor que cando estalou a guerra (Magnani, 2022).

Este artigo explora como é posible analizar a experiencia de Dinamarca, e que conceptos poderían utilizarse para estudar a degradación da experiencia de vida das persoas solicitantes de asilo e refuxiadas no país. Para empezar, utilizaranse dous conceptos xerais: o primeiro é o concepto de seguridade humana, que é un concepto bastante estudado nas relacións internacionais. O segundo é o concepto de incerteza. Este último concepto está menos estudado e, en certo xeito, é difícil de importar ao campo de estudo das relacións internacionais. Aínda así, é útil e utilizouse en relación coas persoas solicitantes de asilo e as solicitantes de asilo rexeitadas no contexto de Europa Occidental en traballos anteriores (Griffiths, 2014; Björnberg, 2014; Bendixsen & Thomas, 2018; Verdasco, 2019).

Con todo, a investigación sobre a incerteza en relación coas persoas solicitantes de asilo e refuxiadas *especificamente con permiso de residencia temporal* recibiu menos atención. É certo que o chamado “xiro temporal” comezou a recibir atención académica en termos da súa implicación legal (Brekke, Vedsted-Hansen & Thornburn Stern, 2020; Schultz, 2020; Tan, 2021), e uns poucos estudos empíricos nun contexto escandinavo discuten a natureza temporal dos permisos de residencia das persoas refuxiadas en relación coas súas consecuencias para estes, así como para a súa «integración” (Shapiro & Jørgensen, 2021). Aínda así, é un tema que queda por desvelar, e é esencial subliñar que a incerteza pode xurdir de situacións *de facto*, pero tamén de requisitos legais ou administrativos en relación cunha determinada poboación que presenta necesidades humanitarias.

2. Antecedentes de Dinamarca en materia humanitaria e de persoas refuxiadas

Dinamarca ten un longo historial como “pioneira” no asinamento de leis e tratados humanitarios internacionais liberais, especialmente no ámbito das persoas refuxiadas (Tan, 2022). En canto á protección dos refuxiados, Dinamarca ten unha tradición de estar á vangarda da protección internacional destes. Por exemplo, Dinamarca foi o primeiro país en asinar a Con-

vención das Nacións Unidas sobre o Estatuto dos Refuxiados de 1951, e un dos primeiros en aplicar a Convención e o Protocolo de 1967, que é a norma fundacional do dereito internacional das persoas refuxiadas. Ademais, Dinamarca é un dos países que colaborou estreitamente co Alto Comisionado das Nacións Unidas para os Refuxiados (ACNUR) na procura de solucións aos problemas mundiais das persoas refuxiadas (Olesen *et al.*, 2019). Desde 1979, de acordo co ACNUR, Dinamarca recibiu persoas refuxiadas para o seu reasentamento. Ás persoas refuxiadas reasentadas adóitaselles chamar “refuxiadas en cota” e, por acordo con ACNUR, as persoas refuxiadas en cota que chegaban a Dinamarca recibían un permiso de residencia de conformidade co artigo 8 da Lei de Estranxeiría (*Aliens Act*). Desde 1989 ata 2016, Dinamarca recibiu aproximadamente 500 persoas refuxiadas en cota ao ano e, segundo ACNUR, os países nórdicos (incluída Dinamarca), foron socios importantes no reasentamento de refuxiados en cota, tanto en termos de prazas de cota como de apoio a ACNUR e ao desenvolvemento de capacidades do sistema mundial de cotas (UNHCR, 2015).

Ao longo dos anos, o país actuou de acordo cos principios da Unión Europea en materia de dereitos humanos. Máis concretamente, Dinamarca sempre aplicou as normas dos deberes prescritos na Convención de 1951 e o Protocolo de 1967, e ofreceu moitos programas benéficos ás persoas refuxiadas. O goberno danés tamén fundou o Consello Danés para os Refuxiados, en 1956, que demostrou ser un actor eficaz no apoio ás persoas refuxiadas en todo o mundo (DRC, 2022). O paquete de programas de integración que Dinamarca ofrece regularmente contén, entre outros, cursos para a integración cultural, así como acceso á educación e ao sistema sanitario. As estratexias de integración de Dinamarca demostraron ser tan atractivas que en 2013 ocupaba o sétimo lugar entre os países membros da OCDE en canto ao número de solicitantes de asilo que recibía per cápita (Arnett, 2014).

Nos últimos anos, con todo, Dinamarca pasou a ser un tipo diferente de “pioneira”. A súa política exterior saltou aos titulares dos medios de comunicación de todo o mundo, o que indica unha reacción contraria ás políticas anteriores. Medios como o *New York Times* e a CNN pintaron unha imaxe de Dinamarca como país racista e calificaron a política danesa de asilo de “moralmente errónea” (Damon & Hume, 2016). *The Guardian* segue na mesma dirección e considera que “a política danesa caracterízase por unha tendencia xenófoba e ás veces racista dende hai varias décadas” (Strzyżewska, 2022). As críticas tamén proveñen do feito de que Dinamarca endureceu a súa política de inmigración ao bordo da Convención da ONU sobre as persoas Refuxiadas de 1951. Isto reflíctese no debate político actual e na estrita política de inmigración, como demostra o número de veces que Dinamarca cambiou e endureceu as normas de inmigración. Na década de 1980, cando outros países aplicaron normas máis estritas, Dinamarca introduciu a Lei de Estranxeiría de 1983 (*Aliens Act* of 1983) (Fischer & Mouritzen, 2017). A Lei de Estranxeiría de 1983 mencionouse a miúdo como unha das lexislacións de asilo máis liberais de Europa, xa que era relativamente fácil ser recoñecida como persoa refuxiada en virtude desta lei. As emendas á Lei de Estranxeiría de 1983 supuxeron, entre os principais aspectos, un xeneroso status *de facto* para as persoas solicitantes de asilo, que gozaban de dereitos laborais e de reagrupamento familiar, por exemplo. As persoas estranxeiras podían obter permisos de residencia como refuxiadas, aínda que tecnicamente fosen solicitantes de asilo e non gozasen do status de persoa refuxiada segundo a Convención da ONU sobre o Estatuto das

Persoas Refuxiadas (Liebig, 2007). Na década de 1980, a sociedade danesa acollía ás persoas refuxiadas con amabilidade e humanidade. Naquela época, o país perfilábase como pioneiro para o resto do mundo. Ademais, a Lei de Estranxeiría de 1983 tamén expresaba a ambición de que Dinamarca fose o país máis humanitario, e era o reflexo das manifestacións tanto da política interior como da política exterior (Olesen *et al.*, 2019).

Para Dinamarca, a integración das persoas refuxiadas na sociedade danesa sempre foi unha cuestión esencial (Rytter & Ghandchi, 2020), e o goberno deu tradicionalmente unha gran prioridade a garantir que as persoas refuxiadas participen na sociedade danesa en termos políticos, económicos, sociais, culturais, de actividades, relixiosos, así como nas normas danesas fundamentais (Adamo, 2007). Pero non foi ata 1999 que se redactou unha nova Lei de Integración (*Integration Act*). Foi a primeira vez que se introduciu unha Lei de Integración en Dinamarca, que incluía normas sobre a incorporación das persoas refuxiadas á sociedade danesa. Este cambio incluíu todo o esforzo de integración, de modo que xa non só se centraba nas persoas refuxiadas e no reagrupamento familiar destas, senón tamén no reagrupamento familiar das non refuxiadas. Tamén se modificou a responsabilidade principal do esforzo de integración, de modo que xa non era do Consello Danés para as persoas Refuxiadas, senón dos distintos municipios, que eran os responsables dos programas de integración. Deste xeito, os municipios pasaron a ser responsables do idioma, a vivenda e o traballo das persoas refuxiadas (Adamo, 2007; Fischer e Mouritzen, 2017). En 2015, precisamente, o goberno danés presentou un novo plan denominado “Unha nova oportunidade para todos”. Isto implicaba un período de tres anos dun asentamento obrigatorio nos municipios e requiría cursos de lingua e cultura (Arendt, 2018), o que significa que o servizo de inmigración danés tiña a responsabilidade de proporcionar clases de lingua e cultura ás persoas refuxiadas, mentres que os municipios tiñan a responsabilidade do reasentamento. Dende 2013, os municipios tamén son responsables de proporcionar aos refuxiados servizos preliminares de saúde física e mental. Con todo, se o concepto de integración sempre foi complexo de definir, no contexto danés a integración medíase en función da educación, a participación no mercado laboral, a actividade política e os valores compartidos ou comúns (Liebig, 2007).

3. O impacto das crises de persoas refuxiadas e o cambio de paradigma

As raíces do cambio máis radical de política, ou mesmo do “cambio de paradigma” (Paris, 2001) atópanse na última década en Dinamarca. Xa nos anos 90, a guerra na antiga Iugoslavia tivo como consecuencia a entrada acelerada en Dinamarca de aproximadamente 9.000 solicitantes de asilo de xeito espontáneo, entre 1992 e 1996. A maioría procedían de Bosnia-Herzegovina. Nese momento, e baseándose no gran número de entradas, o Parlamento danés aprobou unha lei temporal en novembro de 1992, para facilitar o permiso de residencia a determinadas persoas da antiga Iugoslavia - a chamada “Lei Iugoslava” (*Yugoslav Law*) (Fischer & Mouritzen, 2017). A lei supuxo a suspensión da tramitación dos casos de asilo durante un máximo de dous anos. Baixo esta protección temporal, estas persoas refuxiadas estaban suxeitas a condicións diferentes ás doutras refuxiadas, como normas para a reunificación familiar e aloxamento en centros especiais para persoas refuxiadas repartidos por todo o país. Apareceron

voce que criticaban que era demasiado fácil obter asilo en Dinamarca, pero a lei de 1983 non se revisou substancialmente e endureceuse naquel momento.

Foi na década de 2010 cando a crise de persoas refuxiadas na rexión mediterránea acadou o seu punto álxido, con máis dun millón de persoas fuxindo dos conflitos e guerras civís en Siria e Afganistán (UNHCR, 2015). No 2015, en relación coa crise e o crecente número de persoas refuxiadas no mundo, xurdiron novos retos para os países europeos (Agustin & Jørgensen, 2019). Dinamarca viuse impulsada a tomar parte da responsabilidade común europea para resolver a tarefa de tramitar as solicitudes de asilo das refuxiadas, e as solicitudes de reagrupamento familiar, debido á adhesión de Dinamarca ao Regulamento de Dublín (European Union, 2013), pero tamén á Convención Europea de Dereitos Humanos (do Consello de Europa), e á Convención das Nacións Unidas sobre o Estatuto das Persoas Refuxiadas. O número de solicitudes de asilo duplicouse de 2013 a 2014, e acadou o seu máximo en 2015. Así mesmo, co aumento do número de solicitudes de asilo aumentou o número de solicitudes sobre reagrupamentos familiares, que pasaron de aproximadamente 12.000 en 2014 a 16.000 en 2015 (Bendixen, 2022). O aumento do número de solicitudes de asilo concedidas (ou taxa de aprobación), traducíuse nun aumento durante a crise das persoas refuxiadas, que descendeu posteriormente. As solicitudes de refuxio de orixe sirio representaron o 41% do número total de solicitudes de asilo en Dinamarca no 2015 (Danmarks Statistik, 2015). O que ocorreu é que o gran número de solicitantes de asilo que chegaron a Europa influíu na axenda política, e na opinión pública, e deu lugar a diversos debates sobre a elección da sociedade (Agustin & Jørgensen, 2019). A cuestión evócase claramente no Primeiro Ministro Lars Lokke Rasmussen, no seu discurso de Aninovo o 1 de xaneiro de 2016, onde sinalou que o número de solicitantes de asilo era un reto para Dinamarca:

Sexamos sinceros; enfrontámonos a un reto. A nosa economía enfrontase a un reto cando temos que gastar moitos miles de millóns máis en solicitantes de asilo e persoas refuxiadas. Diñeiro que doutro xeito podería gastarse en sanidade, educación e máis postos de traballo no sector privado.

A nosa cohesión reséntese cando moitos/as chegan a Dinamarca procedentes de culturas totalmente diferentes. Persoas que non están familiarizadas coas regras e normas non escritas que son tan obvias para nós. Porque crecemos nunha tradición de liberdade, tolerancia, igualdade de xénero e igualdade de status.

(...) Debemos integrar mellor a quen vén a Dinamarca. (Statsministeriet, 2016).

As observacións feitas neste discurso implicaban que a afluencia de persoas refuxiadas estaba “fóra de control», polo que se daba impresión de que as persoas solicitantes de asilo estiveron chegando continuamente, ata tal punto de que non houbo forma de detela. O elevado número de solicitantes de asilo estase a asimilar coma o resultado do feito de que moitas persoas solicitantes de asilo teñen o *desexo* de vir a Dinamarca, en lugar de entender que acontece unha guerra, o que conduce a un maior número de persoas refuxiadas no mundo. A atención estase a centrar nas persoas solicitantes de asilo que “viaxan” en lugar de focalizarse nas que “fuxen” (Fischer & Mouritzen, 2017).

Uns anos máis tarde, un proxecto proposto polo Goberno danés, en cooperación co partido político Danish People’s Party, consistiu na Lei n.º 140 (Finansministeriet, 2019, p. 26). O

obxectivo era desviar a atención das persoas refuxiadas da integración e centrala na repatriación, o que significa que estas deben considerar a súa estancia como temporal. Anteriormente, os permisos de residencia para persoas refuxiadas e estranxeiras con estatuto de protección concedíanse “con posibilidade de residencia permanente”. Coa nova lei, salientouse o carácter temporal dos permisos de residencia das persoas refuxiadas nun sentido xurídico, e lexislouse que a xente refuxiada sen *necesidades* de protección debe abandonar o país, en aplicación da Lei de Repatriación de 2013 (*Repatriation Act of 2013*)(Social—og Integrationsministeriet, 2013).

Ademais, unha serie de novas iniciativas legais volveron máis estritos os requisitos e as prestacións, incluídas as limitacións do acceso á residencia permanente, a ampliación dos períodos de espera para o reagrupamento familiar e a confiscación legal de obxectos de valor por máis de 10.000 coroas danesas (uns 1.300 euros) ás persoas refuxiadas que entraban ao país. A xustificación de tales medidas era que, deste xeito, Dinamarca resultaría menos atractiva para as persoas que solicitasen asilo. Coa adopción da nova lei de repatriación e os cambios fundamentais na normativa de inmigración, fíxose dando progresivamente menos importancia a consideracións como a conexión co mercado laboral, a participación na vida asociativa e o dominio do danés. De feito, cando as autoridades administrativas avalían a revogación ou a denegación dunha prórroga do permiso de residencia, estes aspectos pasaron a un segundo plano, en relación coas necesidades reais de protección. Antes, os refuxiados que mostraban vontade e capacidade para integrarse na sociedade danesa tiñan máis probabilidades de recibir un permiso de residencia permanente. Agora, as autoridades danesas só se absterían de revogar ou denegar a prórroga dos permisos de residencia se iso fose contrario ás obrigacións internacionais de Dinamarca en materia de protección internacional. Noutras palabras: pode esperarse que as persoas solicitantes de asilo e refuxiadas, independentemente dos seus logros e vínculos con Dinamarca, «retornen», é dicir, marchen. En consecuencia, as persoas solicitantes de asilo e tamén as refuxiadas en Dinamarca convertéronse nunha poboación «nos confíns” do estado de benestar, onde a temporalidade e a incerteza constitúen para esta xente unha condición fundamental da vida (Rytter & Ghandchi, 2020), o que abre a porta a un debate non só sobre cales son os límites das obrigacións internacionais de Dinamarca, senón tamén sobre se a seguridade humana está ou non en causa.

4. A degradación do concepto de seguridade humana

A seguridade humana, como concepto, promoveuna as Nacións Unidas (ONU) a través do *Informe Mundial sobre o Desenvolvemento Humano* de 1994 (PNUD, 1994; Gasper e Gómez, 2015). A partir dese momento, leváronse a cabo numerosas discusións académicas sobre a súa precisa definición, aplicabilidade e utilidade (Shinoda, 2004). As Nacións Unidas definiron a seguridade humana como unha necesidade en resposta á complexa e conectada relación entre ameazas de seguridade antigas e novas (UNTFHS, s/d). Estas últimas inclúen ameazas como a pobreza crónica ou persistente, o cambio climático, a violencia étnica, as pandemias sanitarias, a trata de persoas e o terrorismo internacional, así como as crises económicas e financeiras graves. Ata mediados da década de 1990, a percepción da seguridade tomara principalmente unha visión militarista e orientada ao territorio. Esta visión estaba en apoxeo durante a Guerra

Fría, e hoxe en día pode identificarse como unha visión tradicional da seguridade. Non obstante, poderíase argumentar que as concepcións tradicionais da seguridade simplemente non son suficientes para protexer ás persoas de ser danadas nos niveis máis fundamentais, nin son suficientes para describir a gama de posibles crises (Shinoda, 2004). Hoxe en día, con todo, a seguridade enténdese con maior amplitude e profundidade, e gran parte da discusión sobre o desenvolvemento e a seguridade internacionais desprazouse dun nivel macro a un nivel micro (París, 2001, p. 99).

A seguridade humana agora inclúe o nivel máis pequeno en escala, o da xente, como indica o informe do PNUD: «a seguridade humana está centrada nas persoas» (PNUD, 1994, p. 22). O PNUD argumenta que a sensación de inseguridade das persoas débese moitas veces a preocupacións na vida cotiá e non tanto a condicións catastróficas no mundo. Por exemplo, ter un traballo estable, conseguir comida, moverse pola noite son algúns exemplos. Con todo, o informe do PNUD non dá unha definición precisa de seguridade individual, senón máis ben unha ampla listaxe de compoñentes incluídos neste concepto de seguridade. Estes inclúen seguridade económica, seguridade alimentaria, seguridade sanitaria, seguridade ambiental, seguridade persoal, seguridade comunitaria e seguridade política (PNUD, 1994, pp. 24-25). Aínda así, o informe do PNUD presenta unha idea xeral do concepto de seguridade individual: «liberdade do medo e liberdade da necesidade» (Gasper e Gómez, 2013, p. 2). «Liberdade do medo» implica protección, para que a supervivencia do individuo non estea ameazada. «Liberdade da necesidade» implica, por exemplo, que a persoa debe poder manter a súa dignidade sendo libre da violencia.

A seguridade humana, segundo o informe do PNUD, identifícase por catro características. Primeiro, manter a seguridade humana universal e relevante para todas as persoas, aínda que a intensidade e os tipos de problemas de seguridade poidan variar (PNUD, 1994, p. 22). A seguridade debe verse en grande medida en función do contexto, o que pode describirse como incerteza será diferente en diferentes contextos (Mawadza, 2008). En segundo lugar, os compoñentes da seguridade individual son interdependentes, o que significa que se a seguridade humana se ve ameazada nun lugar do mundo, pode afectar a outros lugares. Terceiro, a seguridade humana debe lograrse a través de accións preventivas. Cuarto, a seguridade humana é o centro arredor da persoa, o núcleo da súa protección. Como se indicou anteriormente, a ONU especifica unha variedade de aspectos que se poden abordar en relación cos sentimentos das persoas sobre a seguridade humana, incluíndo alimentos, vivenda e protección contra a discriminación. Con todo, «esta lista non está completa nin é definitiva, e a Carta das Nacións Unidas refírese de forma máis flexible ás “liberdades fundamentais”» (Gasper e Gómez, 2013, p. 2).

O punto de partida para unha doutrina de seguridade humana máis actualizada é o informe das Nacións Unidas de 2003, *Seguridade Humana agora* (Comisión de Seguridade Humana, 2003). O informe destaca o cambio de paradigma que experimentou a seguridade, agora realízase unha maior énfase nas condicións non físicas, como os valores humanos. O seguinte inclúese na definición de seguridade das Nacións Unidas:

Protexer o núcleo vital de todas as vidas humanas de maneira que mellore as liberdades e a realización humana. A seguridade humana significa protexer as liberdades fundamentais, que son a esencia da vida. Significa protexer ás persoas de ameazas e situacións críticas (severas) e xeneralizadas (estendidas).

Significa utilizar procesos que se baseen nas fortalezas e aspiracións das persoas. Significa crear sistemas políticos, sociais, ambientais, económicos, militares e culturais que xuntos proporcionen ás persoas os bloques de construción da supervivencia, o sustento e a dignidade (Comisión de Seguridade Humana, 2003, p. 4).

A seguridade humana ten dous aspectos principais que a relacionan tanto con cuestións humanitarias como co goberno democrático. En primeiro lugar, significa seguridade fronte a ameazas crónicas como a fame, a represión e a enfermidade, todos elementos que poñen en perigo ao goberno. Segundo, significa protección contra interrupcións repentinas e prexudiciais nos patróns da vida cotiá, xa sexa en fogares, empregos ou comunidades (Jamadhagni, 2015). Ao final do día, o concepto reflicte «un proceso de ampliación das opcións das persoas», que é un elemento esencial da liberdade. Como sinala Shinoda, a seguridade humana significa «que as persoas poidan exercer estas opcións de maneira segura e libre, e que poidan ter certa confianza en que as oportunidades que teñen hoxe non se perdan por completo mañá» (Shinoda, 2014, p. 9). Ademais, Jamadhagni subliña que a seguridade humana é «un ingrediente crítico do desenvolvemento participativo» (Jamadhagni, 2015, p. 24), que é un elemento clave da democracia actual. «Se se lles ofrecen as oportunidades para satisfacer as súas necesidades máis esenciais e gañar o seu propio sustento, as persoas liberaranse elas mesmas e asegúranse de que poden facer unha contribución plena ao seu desenvolvemento propio, ao das súas comunidades locais, dos seus países e do mundo» (*id.*). En resumo, nesta dialéctica se basea o obxectivo e a suposición do concepto de seguridade humana: seguridade e confianza na situación dunha persoa e estabilidade nas circunstancias para o desenvolvemento, sen a ameaza de interrupcións prexudiciais repentinas na existencia cotiá. Todo isto vinculado á calidade da democracia, que ofrece tanto garantías de estabilidade, sustentabilidade e a posibilidade de participación das persoas.

No 2004, o lanzamento dunha Doutrina de Seguridade da UE, que facía especial fincapé na «seguridade humana» (*Unha doutrina de seguridade humana para Europa*) (Unión Europea, 2004), relacionouse e foi unha reacción aos ataques terroristas do 11 de setembro de 2001 nos Estados Unidos, pero tamén parecía anticipar os grandes desafíos que a Unión Europea tería que afrontar máis adiante. O informe deixa claro que manter a seguridade non é só un asunto de protexer os Estados ou a Unión Europea en relación coas cinco ameazas á seguridade mencionadas na UE. A seguridade é un asunto global que en última instancia afecta ás persoas de forma individual, do mesmo xeito que a seguridade individual afecta á seguridade mundial (Unión Europea, 2004, pp. 2-5).

Xa unha década despois, parece que está a regresar a percepción do Estado como o interlocutor principal da seguridade, e o interese do Estado parece ser máis central que nunca en diversas conversas e na praxe lexislativa. Hiranandani afirma, de feito, que aínda que no pasado houbo un cambio do concepto tradicional de seguridade cara a unha visión máis ampla e pluralista que coloca as persoas (e as súas necesidades) no centro, este cambio é máis *doado de detectar na teoría que na práctica* (Hiranandani, 2011). Ao final do día, esta falta de enfoque na seguridade humana queda patente na nova lexislación danesa sobre persoas que solicitan asilo ou refuxio. A degradación do concepto de seguridade humana pon en risco outro aspecto da seguridade: a seguridade ontolóxica dos individuos.

5. Seguridade ontolóxica

É no traballo do sociólogo Antony Giddens onde atopamos o concepto de seguridade ontolóxica, que define «a confianza que a maioría dos seres humanos teñen na continuidade da súa propia identidade e na constancia da súa contorna social e material» (Giddens, 1991, p. 92). Argumenta que o benestar non trata só das necesidades básicas, senón tamén de ter un *sentido de seguridade*, que vén da capacidade de planificar a vida no presente e no futuro. A seguridade ontolóxica require polo tanto confianza nunha identidade propia continua e nunha contorna social e material estable. Trátase dun fenómeno emocional coñecido como a «seguridade de ser», vencellado á necesidade psicolóxica das persoas. Kissoon (2015) afirma que debido a que a seguridade ontolóxica é o cimento dunha «visión positiva do propio “mundo vital”, se basea sentido de seguridade» (p. 9). Ao regular e limitar as posibilidades de establecerse nun país, ou de formar unha familia ou un fogar, a normativa legal é un elemento que pode poñer en risco esta seguridade ontolóxica. As consecuencias poden ser profundas na forma na que o «eu», a personalidade da persoa, se comporta.

De feito, os problemas do eu ocorren cando a traxectoria vital imaxinada dun individuo se rompe. Como afirmou Giddens, a seguridade ontolóxica pode verse como a «capacidade de manter unha narrativa particular» para unha persoa (Giddens, 1991, p. 54). Isto parece inmediatamente relevante para as experiencias de persoas con vulnerabilidades específicas, como as que solicitan asilo ou refuxio. O seu dilema pode ser visto como *falta de confianza* na constancia dos seus arredores e falta de capacidade para imaxinar unha traxectoria vital fiable para os membros da súa familia. Curiosamente, Giddens relaciona os desafíos á inseguridade ontolóxica das persoas cos grandes cambios sociais derivados da globalización. Realiza esta correlación debido a que a seguridade ontolóxica no mundo moderno é máis fráxil e tenue, o que, na súa opinión, se debe en gran medida á natureza cambiante dos mecanismos de confianza do mundo moderno (Giddens, 1991; Giddens, 1994).

El Shaarawi (2015) engade un elemento importante cando indica que as experiencias de incerteza das persoas refuxiadas «non se poden reducir ás amplas vaguidades da globalización e o neoliberalismo, a pesar de que se asocien con estes procesos», senón que debemos recoñecer «a importancia de analizar as formas nas que a incerteza se experimenta e se expresa en contextos locais particulares» (El Shaarawi, 2015 p. 53). De novo, tanto para a seguridade ontolóxica como para a seguridade humana, o contexto é esencial para analizar. De onde procede a persoa, que obstáculos afrontou, *pero tamén os límites que se crearon no país receptor*. No mesmo sentido, Williams e Baláz (2015) argumentan que o risco, como tal, non ten o mesmo significado para todos os migrantes, senón que é un concepto «controvertido, cambiante, incorporado ás narrativas sobre destinos e fogares e transformado polas propias narrativas dos migrantes» (Williams e Baláz, 2015, p. 115). A incerteza, por así dicilo, maniféstase de diferentes formas segundo a situación.

Pero a incerteza é aquí un ingrediente fundamental para avaliar a seguridade ontolóxica, ou a falta dela. Esencialmente, a incerteza pode definirse como un sentimento que unha persoa pode experimentar cando percibe unha falta de seguridade en relación a algo. A incerteza implica que un evento ou elemento particular afecta a tranquilidade da persoa e non lle permite

descansar, poñendo en perigo a súa «vida núa» (Agamben 2000). A incerteza tamén se percibe como un perigo, un risco ou un posible dano que pode afectar á persoa. Unha análise máis profunda da literatura revela que o concepto de incerteza se utiliza para describir diversos fenómenos na área da migración e recepción de refuxiados desde diversas perspectivas teóricas, metodolóxicas e prácticas. Por exemplo, Vitus e Jarlby mostran como a rapazada das familias refuxiadas ve o seu futuro «limitado» pola incerteza (Vitus & Jarlby, 2021). As probas demostran que o nivel de incerteza ontolóxica que as persoas refuxiadas experimentan pode ser tan grave como para xerar condutas problemáticas. Unha análise recente das preocupacións das persoas refuxiadas en Alemaña revela, de novo, a importancia do concepto de incerteza. Tamén demostra que a maioría dos medos experimentados polas persoas que solicitan asilo ou refuxio están relacionados con condicións incertas das súas vidas (Gürer & Sözer, 2021. Ver tamén: Schiltz et al. 2019; Maas *et al.*, 2021).

Con estes estudos e argumentos en mente, o claro retorno a un «enfoque estatal» en materia de seguridade en Dinamarca, e a degradación das condicións das persoas que solicitan asilo ou refuxio demostran que a seguridade humana non só é un amplo concepto que corre perigo. É máis que iso, é a seguridade ontolóxica, a seguridade do eu. O que resulta paradoxal é que testemuñamos moitos eventos, recentemente en Europa, que mostran o sufrimento das persoas refuxiadas. Se suicidan ou cometen crimes inexplicables contra outras persoas, e é imposible non establecer unha conexión entre a incerteza ontolóxica e a capacidade de desenvolver un modelo sostible de benestar no corazón de Europa.

6. Consideracións finais

Como será o futuro para as persoas refuxiadas en Dinamarca? Este estudo non pretendía responder a esta pregunta, senón presentar algunhas cuestións e problemas, e intentar ilustrar a forma en que as novas leis e políticas poden afectar a vida das persoas que solicitan asilo ou refuxio en Dinamarca, obrigándoas a experimentar incerteza. Os novos enfoques políticos do goberno, descritos como un cambio de paradigma, basicamente buscan resolver a cuestión das persoas refuxiadas fóra da Unión Europea, ou polo menos fóra das fronteiras de Dinamarca, acentuando a temporalidade da estada de persoas estranxeiras de terceiros países. A situación empeorou aínda máis desde xuño de 2021, cando o Parlamento danés aprobou o proxecto de lei L 226, que emenda a Lei de Estranxeiría, coa «Introdución da posibilidade de transferir persoas que soliciten asilo para o procesamento do asilo e posible protección posterior en terceiros países» (Folketinget, 2021). Ademais de optar claramente polo sistema «Dublín» da Unión Europea, polo cal a solicitude de asilo debe ser considerada no país receptor e non fóra del, esta iniciativa do lexislador danés é un elemento máis para reforzar a incerteza.

O sufrimento psicolóxico que a temporalidade, ou os permisos de residencia temporais crean vai en contra dos principios da seguridade humana e tamén da certeza ontolóxica. O sufrimento é causado por medidas asociadas ao enfoque do retorno e a protección temporal de persoas que proceden ás veces de zonas en guerra, en concreto de Siria. Aínda que pode que Dinamarca cumpra coas súas obrigas internacionais, que deixan unha ampla marxe de discreción aos Estados, podería dicirse que é moral e eticamente incorrecto devolver as persoas a un fogar

destruído. Ademais do feito de que moitas persoas que solicitan asilo ou refuxio pasaron anos construíndo unha nova vida en Dinamarca, a miúdo seguen enfrontándose a perigos mortais ou posibles riscos no seu país de orixe.

Como observación final e punto de partida para futuras investigacións, poderíase analizar como as experiencias de incerteza e as novas leis que as sustentan están en conflito coa Declaración Universal dos Dereitos Humanos de 1948, especialmente cos artigos 3, 8, 22 e 26, que inclúen os dereitos á seguridade, á vida familiar, á seguridade social, á realización e á educación, así como con convenios de dereitos humanos máis específicos, como o Convenio contra a Tortura.

Ademais, as futuras investigacións poderían centrarse no impacto das novas leis e regulacións en Dinamarca no fluxo migratorio real cara a Dinamarca e/ou na Unión Europea. Sobre todo, debido a actual guerra entre Ucraína e Rusia, tamén pode ser de interese investigar o fluxo migratorio das persoas refuxiadas ucraínas e a súa experiencia en relación á protección temporal.

Isabella Brink Moller. *Mestrado en Acción Humanitaria, Cooperación e Desenvolvemento, Universidade Fernando Pessoa, Portugal. Mestrado en Acción Humanitaria, Cooperación e Desenvolvemento, A autora traballou neste campo como parte do seu proxecto de fin de mestrado arredor do eido das persoas solicitantes de asilo e das persoas refuxiadas en Dinamarca. Participou en varios proxectos de investigación, principalmente na área dos dereitos sociais. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7852-0346>*

João Casqueira Cardoso. *Profesor asociado, Universidade Fernando Pessoa/Membro do CEPESE. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0894-452X>*

Bibliografía

- ADAMO, S.: The Legal Position of Migrants in Denmark: Assessing the Context around the “Cartoon Crisis”, *European Journal of Migration and Law*, 9(1), 2007, pp. 1-24.
- AGAMBEN, G., *Means without Ends. Notes on Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000.
- AGUSTIN, O. G., JØRGENSEN, M. B.: *Solidarity and the ‘Refugee Crisis’ in Europe*, Cham, Palgrave Macmillan, 2019.
- Amnesty International. *Denmark: “Syria is not safe” nationwide demonstrations against return of Syrian refugees*, Amnistía Internacional, 18 de maio de 2021, dispoñible en: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2021/05/denmark-syria-is-not-safe-nationwide-demonstrations-against-return-of-syrian-refugees/>
- ARENDDT, J. N. *Integration and permanent residence policies – a comparative pilot study*. The Rockwool Foundation Research Unit. Documento núm. 130, 2018.
- ARNETT, G.: “Sweden – the OECD’s Highest Per Capita Recipient of Asylum seekers”, *The Guardian*, 02.12.2014, dispoñible en: <https://perma.cc/HF99-39HA>.
- BENDIXEN, M. C.: “Asylum and other forms of protection”, [REFUGEES.dk](http://refugees.dk), 22.08.2022, dispoñible: <http://refugees.dk/en/facts/legislation-and-definitions/asylum-and-other-forms-of-protection/>
- BENDIXSEN, S., THOMAS, H. E.: “Time and the Other: Waiting and Hope among Irregular Migrants”. En: Janeja, M. K., Bandak, A. (ed.), *Ethnographies of Waiting - Doubt, Hope and Uncertainty*, Nova Iorque, Routledge, 2018, pp. 87-112.
- BJÖRNBERG, U.: “Ambivalent Policies, Uncertain Identities: Asylum-seeking Families in Sweden”. En: Susan Kneebone, Dallal Stevens, & Loretta Baldassar (ed.), *Refugee Protection and the Role of Law*, Nova Iorque, Routledge, 2014, pp. 231-248.
- BREKKE, J.-P., VEDSTED-HANSEN, J., & THORBURN STERN. R.: *Temporary Asylum and Cessation of Refugee Status in Scandinavia - Policies, practices and dilemmas*, EMN Norway Occasional Papers, 2020.
- COAR (Center for Operational Analysis and Research): *Point of No Return? Recommendations for Asylum and Refugee Issues Between Denmark and Damascus*, COAR Global, abril 2021, dispoñible en: <https://coar-global.org/2021/04/26/point-of-no-return-recommendations-for-asylum-and-refugee-issues-between-denmark-and-damascus/>
- Commission on Human Security, *Human Security Now*, Nacións Unidas, Nova Iorque, 2023.
- DAMON, A., HUME, T.: “Denmark adopts controversial law to seize asylum seekers’ valuables”, CNN (en liña), 26.01.2016, dispoñible en: <https://edition.cnn.com/2016/01/26/europe/denmark-vote-jewelry-bill-migrants/index.html>
- Danmarks Statistik. 21.000 har søgt om asyl i Danmark i 2015, 2015, dispoñible en: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=20613>
- DRC (Danish Refugee Council): “DRC’s history”. The Danish Refugee Council, 2022, dispoñible en: <https://drc.ngo/about-us/who-we-are/drc-s-history/>

- EL SHAARAWI, N.: “Living an Uncertain Future: Temporality, Uncertainty, and Well-Being among Iraqi Refugees in Egypt”, *Social Analysis*, 59(1), pp. 38-56.
- European Union, *A Human Security Doctrine for Europe: the Barcelona Report of the Study Group on Europe’s Security Capabilities, presented to EU High Representative for Common Foreign and Security Policy Javier Solana*, Barcelona, 15 de setembro 2004, dispoñible en: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/human_security_report/_human_security_report_en.pdf
- European Union, *Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast)*, 2013, dispoñible en: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02013R0604-20130629>
- Finansministeriet, *Finanslov for Finansåret 2019*, 2019, dispoñible en: <https://fm.dk/udgivelse/2019/februar/finansloven-for-2019/>.
- FISCHER, K. MOURITZEN, H., *Danish Foreign Policy Yearbook*, Copenhagen, Instituto danés para os estudos internacionais (DIIS), 2017.
- Folketinget (2021). Lovforslag nr. L 226 Forslag til Lov om ændring af udlændingeloven (Indførelse af mulighed for overførsel af asylansøgere til asylsagsbehandling og eventuel efterfølgende beskyttelse i tredjelande) [Lei pola que se modifica a Lei de Estranxeiría (introdución da posibilidade de trasladar as persoas solicitantes de asilo para a súa tramitación e posible protección posterior en terceiros países)], Dispoñible en: https://www.ft.dk/ripdf/samling/20201/lovforslag/1226/20201_1226_som_fremsat.pdf
- GASPER, D., GÓMEZ, O. A.: “Human security thinking in practice: ‘personal security’, ‘citizen security’ and comprehensive mappings”, *Contemporary Politics*, 21(1), 2015, pp. 100-116.
- GIDDENS, A., *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*, California, Stanford University Press, 1991.
- GIDDENS, A.: “Living in a Post-Traditional Society”. In: Beck, U., Giddens, A., & Lash, S. (ed.), *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*, Cambridge, Polity, 1994, pp. 56-109.
- GRIFFITHS, M. B. E.: “Out of Time: The Temporal Uncertainties of Refused Asylum Seekers and Immigration Detainees”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(12), 2014, pp. 1991-2009.
- GÜRER, C. N., SÖZER, M.A., *Understanding Refugee Worries in the Integration Process*, Netzwerk Fluchtforschung, FluchtforschungsBlog/Forced Migration Studies Blog, 2021, dispoñible en: <https://fluchtforschung.net/blogbeitraege/understanding-refugee-worries-in-the-integration-process/>
- HIRANANDANI, V.: “Privacy and security in the digital age: contemporary challenges and future directions”, *The International Journal of Human Rights*, 15(7), 2011, pp. 1091-1106.
- JAMADHAGNI, K.U.S., *The Unrecognised Peril: Threats to Environmental Security*, New Delhi, Vij Books India, 2015.

- KISSOON, P., *Intersections of displacement: refugees' experiences of home and homelessness*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2015.
- LIEBIG, T., *The Labour Market Integration of Immigrants in Denmark*, OECD Social, Employment, and Migration Working Papers No 50, 2007, available at: <http://www.oecd.org/els/listofsocialemploymentandmigrationworkingpapers.htm>
- MAAS, F., MÜNCH, S., SCHADER, M., SCHAMMANN, H.: “The Politics of Uncertainty: Producing, Reinforcing, and Mediating (Legal) Uncertainty in Local Refugee Reception—Introduction to the Special Issue”, *Journal of Refugee Studies*, 34(4), December 2021, pp. 3559-3569.
- MAGNANI, A.: How Denmark’s hard line on Syrian refugees is an aid groups. *The New Humanitarian*, 11.01.2022, available at: <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2022/1/11/how-Denmark-hard-line-Syrian-refugees-aid-group-ethical-dilemma>
- MAWADZA, A.: “The nexus between migration and human security Zimbabwean migrants in South Africa”, *ISS Paper 162*, May, 2008.
- OLESEN, N. W., SØRENSEN, A. E., OLESEN, T. B., FARBØL, R.: *Danish immigration policy, 1970-1992*, Aarhus University, nordics.info, 2019, available at: <https://nordics.info/show/artikel/danishimmigration-policy-1970-1992-1/>
- PARIS, R.: “International Human Security - Paradigm Shift or Hot Air?”, *International Security*, 26(2), Fall 2001, pp. 87-102.
- SCHILTZ, J., VINDEVOGEL, S., DERLUYN, I., & VANDERPLASSCHEN, W.: “Uncertainty in situations of forced displacement: A critical interpretative synthesis of refugee literature: Uncertainty in situations of forced displacement”, *Population, Space and Place*, 25, 2018.
- SCHULTZ, J.: “An End to Asylum? Temporary Protection and the Erosion of Refugee Status”, In: Jacobsen, C.M., Karlsen, M.-A., & Khosravi, S. (ed.), *Waiting and the Temporalities of Irregular Migration*, New York, Routledge, 2020, pp. 170-185.
- Social- og Integrationsministeriet. *Bekendtgørelse af repatrieringsloven [The Repatriation Act]*, 2013, available at: <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2013/1052>
- RYTTER, M., GHANDCHI, N., “Workers for Free: Precarious Inclusion and Extended Uncertainty Among Afghan Refugees in Denmark”, In: McKowen, K., Borneman, J. (ed.), *Digesting Difference: Migrant Incorporation and Mutual Belonging in Europe*, Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 185-207.
- SHAPIRO, D. K., JØRGENSEN, R.E.: “Are We Going to Stay Refugees? Hyper-precarious Processes in and Beyond the Danish Integration Programme”, *Nordic Journal of Migration Research*, 11(2), 2021, pp. 172-187.
- SHINODA, H.: “The Concept of Human Security: Historical and Theoretical Implications”. In: Shinoda, H., Jeong, H.-W., *Conflict and Human Security: A Search for New Approaches of Peace-building*, IPSHU English Research Report Series No. 19, Hiroshima, Institute for Peace Science, Hiroshima University, 2004, pp. 5-22.
- STRZYŻYŃSKA, W.: “Zero asylum seekers’: Denmark forces refugees to return to Syria”, *The Guardian*, 25.05.2022, available at: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/may/25/zero-asylum-seekers-denmark-forces-refugees-to-return-to-syria>

- Statsministeriet. *Prime Minister Lars Løkke Rasmussen's New Year Address 1 January 2016*, 2016, available at: <https://english.stm.dk/the-prime-minister/speeches/prime-minister-lars-loekke-rasmussen-s-new-year-address-1-january-2016/>
- TAN, N. F.: “The End of Protection: The Danish ‘Paradigm Shift’ and the Law of Cessation”, *Nordic Journal of International Law*, 90(1), 2021, pp. 1-28.
- TAN, N. F.: “Policy Analysis: Visions of the Realistic? Denmark’s Legal Basis for Extraterritorial Asylum”. *Nordic Journal of International Law*, 91(1), 2022, pp. 172-181.
- UNDP (United Nations Development Programme), *Human development report 1994. New Dimensions of Human Security*, New York, Oxford University Press for the United Nations Development Programme, 1994.
- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *UNHCR Resettlement Handbook, Country Chapter – Denmark*, Geneva, UNHCR, 2015.
- UNTFHS (United Nations Trust Fund for Human Security), *What is Human Security?*, s/d, available at: <https://www.un.org/humansecurity/what-is-human-security/>
- VERDASCO, A.: “Communities of Belonging in the Temporariness of the Danish Asylum System: Shalini’s Anchoring Points”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(9), 2019, pp. 1439-1457.
- VITUS, K., JARLBY, F.: “Between Integration and Repatriation – Frontline Experiences of how Conflicting Immigrant Integration Policies Hamper the Integration of Young Refugees in Denmark”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2021, pp. 1496-1514.
- WILLIAMS, A. M., BALÁŽ, V., *Migration, Risk and Uncertainty*, New York, Routledge, 2015.